

**WYMAGANIA EDUKACYJNE Z JĘZYKA POLSKIEGO
(ZAKRES PODSTAWOWY I ROZSZERZONY) dla klas IIa IIb,
IIIa, IVb Liceum Plastycznego w Warszawie na rok szkolny 2019/20**
(związane z podręcznikiem i programem „Przeszłość to dziś”
przygotowanym przez zespół autorów Krzysztofa Mrowcewicza,
Aleksandra Nawareckiego, Ewę Paczoską, Dorotę Siwicką, Ewę
Gruszczyńską, Jacka Kopcińskiego i innych dla Wydawnictwa Stentor)
Wymagania z zakresu rozszerzonego przeznaczone są dla uczniów
zainteresowanych rozszerzoną maturą z języka polskiego.

PRZE WIDY W A N E O S I A Ğ N I Ę C I A P O I K L A S I E

A. Poziom podstawowy

Po ukończeniu nauki w I klasie uczeń potrafi

— w zakresie kształcenia językowego:

- określić relację między zakresem znaczeniowym a treścią znaczeniową wyrazu; zanalizować pod tym kątem znaczenie podanych wyrazów;
- określić znaczenie podstawowe i metaforyczne wyrazu;
- wskazać w czytanych utworach ważne środki językowe, określić ich funkcje;
- zauważyć ślady historycznych procesów rozwojowych języka polskiego;
- określić pojęcie zabytku języka; wymienić najważniejsze zabytki języka polskiego;
- rozpoznać środki służące archaizacji;
- rozpoznać stylizację biblijną i barokową oraz wskazać typowe dla nich środki językowe;
- rozpoznać parodię literacką, określić jej funkcję i wskazać służące jej środki;
- rozpoznać w tekstach poznanych w I klasie wartość stylistyczną środków z różnych poziomów języka;
- rozpoznać w tekście mowę niezależną, zależną i pozornie zależną;
- rozpoznać związki frazeologiczne zawierające aluzje mitologiczne i biblijne;
- określić, czym jest retoryka, i wskazać w tekście typowe środki retoryczne;
- określić, na czym polegają funkcje: impresywna i ekspresywna; wskazać w tekście przejawy tych funkcji;

- określić, kiedy wypowiedź jest stosowna i skuteczna; w tekstach prasowych, reklamowych itp. rozpoznać i ocenić przejawy współczesnych tendencji w zakresie zapożyczeń i tworzenia neologizmów;
- dostrzec i ocenić przejawy agresji w ulgaryzmu

— w zakresie kształcenia literackiego i kulturowego:

- analizować i interpretować wybrane teksty antyczne i biblijne, średniowieczne, renesansowe, barokowe i oświeceniowe z wykorzystaniem właściwych pojęć teoretycznoliterackich oraz kategorii estetycznych i nawiązaniem do podstawowych kontekstów;
- opowiedzieć i zinterpretować wybrane mity greckie oraz opowieści biblijne, porównać obraz Boga i człowieka w Biblii i mitologii greckiej;
- opisać starogrecki ideał człowieka, scharakteryzować epos starogrecki, wskazać cechy tragedii antycznej i źródła tragizmu;
- określić cechy postawy horacjańskiej;
- określić relacje między człowiekiem i Bogiem zobrazowane w kulturze średniowiecza, wskazać wzorce osobowe epoki i odnieść je do przykładów literackich, scharakteryzować styl romański i gotycki, wskazać przykłady dzieł sztuki i środki artystyczne typowe dla średniowiecza, rozpoznać cechy średniowiecznej wizji świata w tekstach utworów poznanych w I klasie;
- opisać renesansową koncepcję człowieka i wskazać, na czym polega nowa wizja świata w literaturze renesansowej, zinterpretować wybrane fraszki i pieśni Jana Kochanowskiego w kontekście filozofii renesansowego humanizmu i klasycyzmu; wskazywać obecność „renesansowych niepokojów” w poznanych trenach Jana Kochanowskiego;
- przedstawić stosunek człowieka baroku do świata, śmierci, przemijania; na podstawie poznanych w I klasie utworów barokowych ukazać charakterystyczny dla epoki konflikt między miłością do świata a miłością do Boga; na przykładach wybranych dzieł przedstawić cechy sztuki epoki baroku; określić, czym był sarmatyzm i jakie ślady pozostawił w obyczajowości, sztuce oraz w polskiej mentalności;
- określić filozoficzne podstawy oświeceniowej wizji świata oraz koncepcji człowieka; wskazać w wybranych utworach literackich przejawy oświeceniowego racjonalizmu i krytycyzmu; na przykładach wybranych dzieł omówić cechy estetyki klasycyzmu, wskazać i scharakteryzować gatunki literackie klasycystyczne i sentymentalne; wskazać i scharakteryzować przykłady stylu rokokowego w literaturze i sztuce;

- określić, na czym polega uniwersalna wartość tekstów biblijnych, mitów greckich oraz utworów powstałych w dobie staropolskiej;
- wskazać obecność tradycji antycznej, biblijnej, staropolskiej i oświeceniowej w kulturze późniejszych epok — w tym we współczesnej kulturze masowej;
- przedstawić przykłady reportażu prasowego, telewizyjnego, radiowego jako przejaw współczesnej tęsknoty do prawdy faktów;
- wskazać cechy mitu we współczesnej prozie;
- omówić związki wybranych utworów literatury fantastyki z kulturą średniowiecza; wskazać w tych utworach motywy fantastyki baśniowej;
- wskazać barokowe korzenie estetyki brzydoty;
- skonfrontować oświeceniowy kult rozumu i nauki ze współczesną refleksją nad szansami i zagrożeniami, które niesie ze sobą rozwój nauki (na wybranych przykładach literatury nurtu science fiction).

B. Poziom rozszerzony

Uczeń posiada umiejętności wskazane dla poziomu podstawowego — w szerszym zakresie, jeśli chodzi o listę lektur, znajomość konwencji i toposów oraz zasób pojęć i terminów teoretyczno- i historycznoliterackich oraz nauki o języku, a ponadto potrafi — w zakresie kształcenia językowego:

- wskazać w tekście i omówić przykłady przesunięć metaforycznych jako przejaw językowego obrazu świata charakterystycznego dla poznanych epok kulturowych i współczesnego języka ogólnego;
- wymienić i scharakteryzować najważniejsze fazy rozwojowe języka polskiego (w związku z poznawanymi w I klasie utworami);
- określić różnicę między znaczeniem realnym a etymologicznym; wskazać przykłady przesunięć semantycznych;
- wskazać ślady dawnych procesów fonetycznych i zmian fleksyjnych;
- wskazać podstawowe chwytorystyczne w tekście czytany
- (z programu I klasy);
- zbudować dłuższą wypowiedź (np. przemówienie) z celowym wykorzystaniem środków retorycznych;

w zakresie kształcenia literackiego i kulturowego – zobacz "Umiejętności zdobywane stopniowo w każdej klasie". B. poziom rozszerzony.

PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA PO II klasie

A. Poziom podstawowy

Po ukończeniu nauki w II klasie uczeń pogłębił umiejętności zdobyte w I klasie, a ponadto potrafi

— w zakresie kształcenia językowego:

- opisać język jako system znaków na tle innych systemów semiotycznych;
- określić pojęcie znaku językowego i wskazać jego cechy wyróżniające;
- wskazać różnicę między językiem a wypowiedzią;
- wskazać podsystemy języka; wyjaśnić podstawowe pojęcia odnoszące się do każdego z podsystemów;
- określić relacje między językiem narodowym a odmianami terytorialnymi; określić znaczenie terminów: dialekt, gwara, żargon;
- przedstawić miejsce polszczyzny wśród innych języków;
- na wybranych przykładach wskazać problemy przekładu językowego;
- rozpoznać w tekstach poznanych w II klasie wartość stylistyczną środków z różnych poziomów języka;
- określić cechy języka mówionego i pisanego;
- rozpoznać i ocenić cechy kolokwialne w tekście pisanym;
- rozpoznać stylizacje: gwarową i kolokwialną; wskazać służące im środki i określić funkcje;
- określić, na czym polegają funkcje: informacyjna, poetycka; wskazać przejawy tych funkcji w tekstach;

— w zakresie kształcenia literackiego i kulturowego:

- analizować i interpretować wybrane teksty romantyczne, pozytywistyczne i znajdujące się na liście lektur z wykorzystaniem właściwych pojęć teoretycznoliterackich i kategorii estetycznych oraz nawiązaniem do podstawowych kontekstów;
- na wybranych przykładach wskazać związki literatury i sztuki każdej z omawianych epok;
- wskazać filozoficzne podłoże romantyzmu, określić, na czym polegał przełom romantyczny i przedstawić rolę uczucia i wyobraźni w poznaniu;

- określić, na czym polegała romantyczna fascynacja światem duchowym, folklorem, średniowieczem;
- przedstawić romantyczną wizję historii jako pola aktywności człowieka;
- scharakteryzować relacje człowieka i natury w romantyzmie;
- określić, na czym polegał romantyczny indywidualizm;
- scharakteryzować kreację bohatera romantycznego (uwzględniając rozwój tej kategorii);
- scharakteryzować miłość romantyczną;
- wskazać rolę tematu współczesnego w dramatach romantycznych oraz przedstawić zawarte w nich wizje historii;
- określić związki między teatrem a kształtem dramatu na przykładzie dramatu romantycznego;
- wymienić i scharakteryzować podstawowe gatunki romantyczne na przykładach konkretnych utworów literackich, wskazać cechy typowe dla poetyki romantycznej;
- określić cechy stylu romantycznego, odwołując się do przykładów dzieł sztuki;
- omówić romantyczną koncepcję poezji i poety oraz model patriotyzmu;
- wyjaśnić, na czym polegała idea syntezy sztuk;
- wyjaśnić, na czym polegała szczególna rola pieśni w kulturze romantycznej;
- wskazać związki literatury i muzyki w epoce romantyzmu;
- określić, na czym polega społeczny wymiar sztuki pozytywizmu; scharakteryzować program polskich pozytywistów i odnieść go do utworów literackich;
- scharakteryzować realizm i naturalizm jako prądy dominujące w pozytywizmie, wskazać nowe obszary zainteresowań literatury i preferowane gatunki, podając przykłady utworów literackich; na wybranych przykładach omówić poetykę nowel pozytywistycznych i wielkich powieści realistycznych;
- przedstawić utwory literackie (z programu II klasy), w których docho-dzi do głosu optymistyczny i pesymistyczny głos polskiego pozytywizmu;
- wskazać w utworach okresu pozytywizmu przykłady obecności idei patriotycznych; odczytywać treści niecenzuralne wyrażone językiem ezo-powym

B. Poziom rozszerzony

Uczeń posiada umiejętności wskazane dla poziomu podstawowego

w szerszym zakresie, jeśli chodzi o listę lektur, znajomość konwencji toposów oraz zasób pojęć i terminów teoretyczno oraz historycznoliterackich, nauki o języku, a ponadto potrafi

— w zakresie kształcenia językowego:

wskazać w tekście i omówić przykłady przesunięć metaforycznych jako przejaw językowego obrazu świata charakterystycznego dla poznanych epok kulturowych i współczesnego języka ogólnego;

podać informacje o budowie języka polskiego w ujęciu historycznym i typologicznym;

wskazać różnice między tłumaczeniem tekstu z języka polskiego a przekładem utworu literackiego;

określić, na czym polegają funkcje: fatyczna, magiczna, metajęzykowa i stanowiąca; wskazać przejawy tych funkcji w tekstach

w zakresie kształcenia literackiego i kulturowego zob. "Umiejętności zdobywane stopniowo w każdej klasie" B. Poziom rozszerzony

PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA PO III klasie

A. Poziom podstawowy

Po ukończeniu nauki w III klasie uczeń pogłębił umiejętności zdobyte w II klasie, a ponadto potrafi:

— **w zakresie kształcenia językowego:**

określić podstawowe relacje semantyczne (synonimia, homonimia, antonimia, polisemia);

zdefiniować pojęcie aktu mowy, rozpoznać jego rodzaje; określić, na czym polega sens dosłowny i intencjonalny aktu mowy;

rozpoznać sposoby wzbogacania słownictwa: neosemantyzację i podstawowe procesy słowotwórcze;

określić relacje między językiem narodowym a odmianami środowiskowymi;

□ omówić podstawowe tendencje rozwojowe współczesnej polszczyzny, rozpoznać ich przejawy, ocenić poprawność konkretnych form językowych;

— w zakresie kształcenia literackiego i kulturowego:

wymienić prądy artystyczne i światopoglądowe oraz postawy typowe dla Młodej Polski i odnieść je do utworów literackich; podać przykłady impresjonizmu, symbolizmu i ekspresjonizmu w sztuce, wskazać właściwe dla nich środki artystyczne;

- omówić młodopolskie koncepcje artysty i sztuki ukazane
- ∴ □ w artykułach programowych oraz w utworach literackich;
- przeprowadzić analizę i zinterpretować wiersz młodopolski, wskazując typowe dla epoki motywy, postawy i środki artystyczne;
- ∴ □ na przykładzie utworu omówić cechy powieści młodopolskiej;
- na przykładzie utworu wskazać cechy dramatu symbolicznego;
- ∴ □ w utworach poznanych w III klasie pokazać obecność tradycji kulturowej (np. romantycznej, franciszkanizmu, filozofii Wschodu);
- ∴ □ określić, na czym polega uniwersalna wartość dzieła analizować i interpretować wybrane teksty literackie dwudziestolecia międzywojennego znajdujące się na liście lektur z wykorzystaniem właściwych pojęć teoretycznoliterackich i kategorii estetycznych oraz nawiązaniem do podstawowych kontekstów;
- zinterpretować wybrane teksty dwudziestolecia międzywojennego, wskazując rolę, jaką odgrywają w nich takie kategorie, jak: świętość, zło, śmierć, naród, ojczyzna, „mała ojczyzna”,
- wyjaśnić pojęcia awangarda, klasycyzm, futuryzm, dadaizm, ekspresjonizm
- scharakteryzować przykłady nowatorstwa tematycznego
- i formalnego w literaturze i sztuce dwudziestolecia międzywojennego

- scharakteryzować stosunek do języka poetyckiego wskazanych twórców
- pokazać (na przykładach poezji dwudziestolecia międzywojennego) stosunek do tradycji w literaturze i sztuce.

B. Poziom rozszerzony

- Uczeń posiada umiejętności wskazane dla poziomu podstawowego
- w szerszym zakresie, jeśli chodzi o listę lektur, znajomość konwencji i toposów oraz zasób pojęć i terminów teoretyczno
  - i historycznoliterackich oraz nauki o języku a ponadto potrafi
- **w zakresie kształcenia językowego:**

wskazać w tekście i omówić przykłady przesunięć metaforycznych

- wyjaśnić pojęcia awangardy i awangardyzmu, odnosząc je do przykładów z dziedziny literatury i sztuki;
- wskazać główne kierunki poszukiwań w literaturze i sztuce XX w odnieść je do konkretnych przykładów;
- scharakteryzować przykłady nowatorstwa tematycznego, formalnego w literaturze i sztuce XX w.;
- scharakteryzować stosunek do języka poetyckiego wskazanych twórców
- pokazać (na przykładach utworów poznanych w III klasie) stosunek do tradycji w literaturze i sztuce XX w.;
- wskazać związki literatury z historią i przemianami polityczno-ustrojowymi oraz ideologią (na podstawie tekstów z programu III klasy);
- scharakteryzować rolę twórcy w XX w. w odniesieniu do tradycji (na wybranych przykładach);
- określić wpływ środków masowego przekazu i przyśpieszenia cywilizacyjnego na kulturę (na podstawie tekstów z programu III klasy); wskazać główne tendencje kultury masowej i ustosunkować się do nich;
- wyjaśnić pojęcia: „kultura wysoka”, „kultura niska”, „obieg kultury”, „kultura masowa”, „kultura elitarna”, „arcydzieło”, „kicz”, odnosząc je do konkretnych tekstów i zjawisk kultury XX w.;
- wskazać źródła i znaczenie wskazanych toposów i symboli kultury współczesnej
- na wybranych przykładach wskazać związki literatury i sztuki XX w.

oceniać i wartościować poznawane teksty kultury, odwołując się do podstawowych kategorii etycznych i estetycznych; wyjaśnić określenie „uniwersalne wartości humanistyczne” i odnosić je do czytanych utworów.

Zob. też Umiejętności zdobywane stopniowo w każdej klasie. B. Poziom rozszerzony.

PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA PO IV KLASIE

A. Poziom podstawowy

Po ukończeniu nauki w IV klasie uczeń pogłębił umiejętności zdobyte w III klasie, a ponadto potrafi:

- w zakresie kształcenia językowego

omówić mechanizm manipulacji językowej, rozpoznać i ocenić jej przejawy;

scharakteryzować cechy języka mediów; określić i ocenić jego wpływ na polszczyznę ogólną,

napisać wypowiedź w stylu urzędowym;

wskazać charakterystyczne cechy stylistyczne czytanych utworów; podać przykłady stylu artystycznego, stylu pisarza, grupy literackiej

rozpoznać w tekstach poznanych w IV klasie wartość stylistyczną środków z różnych poziomów języka;

wyjaśnić pojęcie etyka słowa, podać przykłady,

opisać najnowsze zjawiska w języku polskim,

rozpoznać stylizację środowiskową;

na podstawie obserwacji stylu rozpoznać aluzję, trawestację, pastisz; określić funkcje tych zabiegów stylizacyjnych;

w zakresie kształcenia literackiego i kulturowego

zinterpretować wybrane teksty XX wieku wskazując rolę, jaką odgrywają w nich takie kategorie, jak: świętość, zło, śmierć, naród, ojczyzna, „mała ojczyzna”,

- wyjaśnić pojęcia awangardy i awangardyzmu, odnosząc je do przykładów z dziedziny literatury i sztuki;
- wskazać główne kierunki poszukiwań w literaturze i sztuce XX w odnieść je do konkretnych przykładów;
- scharakteryzować przykłady nowatorstwa tematycznego i formalnego w literaturze i sztuce XX w.;

- scharakteryzować stosunek do języka poetyckiego wskazanych twórców
- pokazać (na przykładach utworów poznanych w IV klasie) stosunek do tradycji w literaturze i sztuce XX w.;
- wskazać związki literatury z historią i przemianami polityczno-ustrojowymi oraz ideologią (na podstawie tekstów z programu III klasy);
- scharakteryzować rolę twórcy w XX w. w odniesieniu do tradycji (na wybranych przykładach);
  - określić wpływ środków masowego przekazu
  - i przyspieszenia cywilizacyjnego na kulturę (na podstawie tekstów z programu III i IV klasy) wyjaśnić pojęcia: „kultura wysoka”, „kultura niska”, „obieg kultury”, „kultura masowa”, „kultura elitarna”, „arcydzieło”, „kicz”, odnosząc je do konkretnych tekstów i zjawisk kultury XX w.;
  - ∴ wskazać źródła i znaczenie wskazanych toposów i symboli kultury współczesne
  - ∴ na wybranych przykładach wskazać związki literatury i sztuki XX w.
  - ∴ oceniać i wartościować poznawane teksty kultury, odwołując się do podstawowych kategorii etycznych
  - i estetycznych; wyjaśnić określenie „uniwersalne wartości humanistyczne” i odnosić je do czytanych utworów.

B. Poziom rozszerzony

- Uczeń posiada umiejętności wskazane dla poziomu podstawowego
- w szerszym zakresie, jeśli chodzi o listę lektur, znajomość konwencji i toposów oraz zasób pojęć i terminów teoretyczno- i historycznoliterackich oraz nauki o języku
  - w zakresie kształcenia językowego:

- wskazać stereotyp językowy,
- wskazać w tekście i omówić przykłady przesunięć metaforycznych jako przejaw językowego obrazu świata charakterystycznego dla faz i kręgów kultury XX w. oraz dla współczesnego języka ogólnego;

— w zakresie kształcenia literackiego i kulturowego:

- porównać pojęcia „awangarda” i „postmodernizm”; odnieść je do konkretnych utworów literackich (poznanych w IV klasie);
- przeprowadzić analizę i zinterpretować wiersz współczesny, stosując właściwą terminologię; napisać esej interpretacyjny;
- wskazać główne kierunki poszukiwań poezji XX w.; porównać budowę wersyfikacyjno-składniową wiersza tradycyjnego współczesnego (w zakresie utworów przewidzianych programem), wskazać funkcje segmentacji tekstu;
- na przykładach wybitnych dzieł omówić osiągnięcia sztuki filmowej XX wieku.
- omówić XX-wieczne przemiany w obrębie gatunków literackich (na przykładzie wybranych powieści, dramatu, gatunków z pogranicza literatury faktu i eseistyki literackiej).

UMIĘTNOŚCI ZDOBYWANE SA STOPNIOWO I DOSKONALONE W KAŻDEJ KLASIE

A. Poziom podstawowy

Uczeń:

- czyta wskazane w programie teksty ze zrozumieniem ich różnorodnych sensów, funkcji, znaczeń metaforycznych symbolicznych, rozpoznaje ich konwencje, style, sytuuje je w podstawowych kontekstach; dostrzega obecność archetypów

i toposów;
 wyraziście odczytuje utwory literackie, z dbałością o przekazanie sensu, właściwą dykcję, akcent, artykulację; recytuje wybrane utwory z pamięci;
 wskazuje źródła i znaczenie wskazanych archetypów, toposów i symboli
ukazuje związki topiki literackiej z motywami obecnymi w sztuce;

porównuje utwory literackie z różnych epok o podobnych motywach;

odczytuje i porównuje dzieła różnych sztuk z uwzględnieniem specyfiki ich tworzywa;

rozpoznaje style w sztuce,

dostrzega w czytanych utworach nawiązania do tradycji kulturowej, „dialogi z tradycją”;

określa wartość użytych w tekście środków z różnych poziomów języka;

rozpoznaje cechy stylów funkcjonalnych i stylu artystycznego;

tworzy stosowną i skuteczną wypowiedź, wybierając z zasobu środków językowych elementy stosowne do funkcji wypowiedzi i sytuacji komunikacyjnej;

zna i respektuje zasady etykiety i estetyki językowej;

ocenia cudze wypowiedzi pod względem stosowności i skuteczności oraz zasad etykiety i estetyki językowej;

rozpoznaje intencje komunikacyjne wypowiedzi;

poprawia tekst, dokonuje adiustacji, przeredagowuje go; przekształca, streszcza, skraca, rozwija, parafrazuje;

planuje formę i kompozycję wypowiedzi zgodnie z jej celem;

posługuje się cytatami;

popiera argumentami własne sądy;

skutecznie uczestniczy w dialogu, dyskusji i negocjacjach;

komponuje i wygłasza przemówienie;

wypowiada się w podstawowych (szkolnych) formach gatunkowych,

jak: rozprawka, recenzja, referat, interpretacja utworu literackiego, w zakresie rozszerzonym artykuł popularnonaukowy, interpretacja porównawcza, esej;

- ocenia etyczny wymiar wypowiedzi cudzej i własnej, dba o uczciwość wypowiedzi; rozpoznaje manipulację językową i wyznaczniki funkcji perswazyjnej; negatywnie ocenia przejawy agresji w języku;
- stosuje celowo chwyt retoryczny oraz inne środki językowej ekspresji;
- dostrzega i ocenia przejawy mody językowej;
- zna normy poprawności językowej; wskazuje i ocenia, stosując właściwe kryteria, formy niepoprawne, a nagminnie szerzące się

- w języku, przejawy „twórczości językowej”;

- sporządza notatkę, konspekt, przypis, opis bibliograficzny, zestawienie bibliograficzne; bazę danych (także z wykorzystaniem komputera).

B. Poziom rozszerzony

Uczeń:

- wskazuje związki omawianych utworów literackich ze światopoglądem i kierunkami filozoficznymi epoki;
- wskazuje związki poznanych gatunków z prądami artystycznymi epoki;
- interpretuje utwór, wykorzystując różne konteksty (historyczny, biograficzny, kulturowy, filozoficzny); określa, czym jest kontekst macierzysty utworu;
- na wybranych przykładach pokazuje przeobrażenia w obrębie poznanych gatunków literackich (epos, dramat, tren, sonet, hymn, powieść);
- rozpoznaje w tekstach charakterystyczne cechy stylu poznawanych epok literackich;
- analizuje i interpretuje wiersz, stosując właściwą terminologię i pojęcia z poetyki historycznej.

SZCZEGÓLWY WYMAGANIA EDUKACYJNE NA OCENĘ

Ocenianie odpowiedzi ustnej (na ocenę dopuszczającą uczeń potrafi)

1. Wiadomości

- a. przyporządkować autorom tytuły i głównych bohaterów wskazanych w podstawie programowej;
  - b. określić ramy chronologiczne omawianych epok;
  - c. objaśnić znaczenie nazw omawianych epok;
  - d. wskazać podstawowe cechy najważniejszych dla omawianych epok gatunków literackich;
  - e. wskazać cechy postaw i wzorców osobowych charakterystycznych dla danej epoki;
  - f. wskazać cechy prądów umysłowych i artystycznych
- g. posługiwać się kluczowymi dla rozumienia epok pojęciami, opanować pamięciowo jeden wiersz
- h. streścić główne wątki omawianych utworów

2. Umiejętności

- a. rozpoznać środki stylistyczne w omawianych utworach;
- b. scharakteryzować bohaterów literackich;
- c. przekazywać efekty swej pracy w komunikatywny sposób;
- d. umiejętnie przywoływać cytaty z tekstów literackich do wypowiedzi własnych

Na ocenę dostateczną potrafi to co na dopuszczającą a ponadto:

1. Wiadomości

- a. wyjaśnić literaturoznawcze sensy pojęć;
- b. wskazać podstawowe cechy gatunków;
- c. powiązać fakty lit. z wydarzeniami historycznymi
- d. wskazać związki omawianych epok z wcześniejszymi

2. Umiejętności

- a. opisać motywy i tematy literackie, odwołując się do omawianych utworów;
- b. scharakteryzować wzorce osobowe i postawy bohaterów odwołując się do omówionych utworów literackich.
- c. scharakteryzować podstawowe prądy art. i umysłowe

oraz hasła programowe i idee poszczególnych epok, odwołując się do omówionych utworów;

d. scharakteryzować wizję świata i człowieka w poszczególnych epokach w odwołaniu do utworów;

e. wskazać i opisać charakterystyczne cechy językowego i stylistyczne w tekście omawianej epoki;

f. określić tematykę i problematykę omówionych utworów;

g. prezentować na lekcji zagadnienia wcześniej poznane w domu;

h. podejmować próby włączenia się do dyskusji.

Na ocenę dobrą potrafi to, co na dostateczną, a ponadto

2. Umiejętności

a. wskazać związki literatury z wydarzeniami historycznymi kulturą, sztuką i filozofią omawianych epok;

b. porównać wzorce osobowe, kreacje bohaterów oraz wizję świata i człowieka w omawianych epokach, odwołując się do utworów literackich;

c. scharakteryzować koncepcję artysty i zadania sztuki w omawianych epokach, odwołując się do utworów literackich;

d. wskazać dominantę kompozycyjną i myślową oraz dokonać analizy typowego dla epoki utworu literackiego;

e. zająć i uzasadnić stanowisko w dyskusji z odwołaniem się do utworu, cytatu, kontekstu lub wiedzy o epoce

f. formułować wnioski, uogólnienia i argumenty, prezentując swój punkt widzenia;

g. oceniać bohaterów w kontekście epoki, zwracając uwagę na ich komplikację psychologiczną i uwikłania w problemy społeczne;

h. komponować w trakcie zajęć dłuższe wypowiedzi w sposób zwarty, logiczny i uporządkowany;

i. wypowiadać się płynnie i poprawnie stylistycznie.

Na ocenę bardzo dobrą uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, a ponadto:

1. Wiadomości

- a. wymienić głównych twórców kultury i ich dzieła w omawianych epokach;
- b. wykazać się opanowaniem pamięciowym licznych fragmentów tekstów literackich oraz swobodnie posługiwać się cytatami;
- c. przedstawić ewolucję bohatera literackiego oraz wybranych gatunków literackich na podstawie wybranych utworów;

2. Umiejętności

- a. wyjaśnić funkcję motywów antycznych i symboli biblijnych w poznanych utworach literackich;

b. rozpoznać nawiązania do tradycji we współczesnym utworze literackim lub filmie;

c. formułować wnioski płynące z porównania kształtu artystycznego tekstów literackich;

d. samodzielnie gromadzić, porządkować i wykorzystywać w wypowiedziach ustnych i pisemnych materiały z różnych źródeł dotyczące literatury, filmu i innych dziedzin sztuki;

e. dokonać samodzielnej analizy i interpretacji dzieła literackiego;

f. posługując się biegle terminologią historyczno- i teoretycznoliteracką rozpoznaje przenośne znaczenie dzieła;

h. dokonać samodzielnej analizy i interpretacji dzieła sztuki, w tym tekstu literackiego, ze wskazaniem środków specyficznych dla danej dziedziny sztuki;

i. wykazać się swobodą konwersacji, kulturą dyskusji i piękną polszczyzną;

j. odwoływać się do opinii historyków literatury, filozofów dla obrony własnego stanowiska

k. dokonać syntezy twórczości literackiej (epoki, autora, prądu);

m. dokonać pisemnej parafrazy i stylizacji literackiej tekstu.

Na ocenę celującą uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, a ponadto:

- a. prezentując własne poglądy , umiejętnie posługiwać się wiedzą spoza programu szkolnego, świadczącą o dużej erudycji;
- b. formułować wnioski dojrzałe, wnikliwe;
- c. stawiać hipotezy badawcze;
- d. polemizować, by obronić własne stanowisko, szukając wciąż nowych argumentów.

PRACE DOMOWE I KLASOWE (sposoby sprawdzania stopnia realizacji wymagań)

Na ocenę dopuszczającą uczeń powinien:

- zrozumieć temat rozprawki;
  - znaleźć argumenty uzasadniające tezę;
  - zachować trójdzielność kompozycyjną;
  - wprowadzić do pracy cytaty z utworów;
  - napisać pracę językiem komunikatywnym, unikając błędów ortograficznych.

Na ocenę dostateczną uczeń powinien:

- zaprezentować własną koncepcję rozwinięcia tematu;
- podjąć próbę skomponowania pracy w sposób zamierzony i nieschematyczny;
- zadbać o poprawność ortograficzną i interpunkcyjną.

Na ocenę dobrą uczeń powinien:

- w funkcji argumentacyjnej właściwie wykorzystać materiał literacki i historycznoliteracki;
- umiejętnie łączyć poszczególne części pracy tak, by jej tekst był spójny;
- stosować urozmaiconą leksykę (słownictwo) i składnię;
- sięgać do różnych źródeł wiedzy, cytować badaczy literatury
- sporządzić bibliografię;
- zadbać o poprawność i jednorodność stylu;

Na ocenę bardzo dobrą uczeń powinien:

- pamiętać o oryginalnym zamyśle kompozycyjnym;

- zadbać o szczególnie klarowną koncepcję rozwinięcia zasugerowanych przez temat problemów;
- w budowaniu argumentacji wykorzystać materiał literacki, historycznoliteracki czy kulturowy;
- umieścić w rozprawce własne przemyślane sądy wartościujące i uogólniające, umiejętnie skonfrontować je z sądami badaczy literatury;
- zadbać o poprawność frazeologiczną i fleksyjną;
- posłużyć się żywym stylem i bogatą leksyką.

Na ocenę celującą uczeń powinien:

- **w toku argumentacyjnym wykorzystać materiał wykraczający poza treści programowe;**
- wykazać się oryginalnością ujęcia tematu;**
- umiejętnie wykorzystać sądy profesjonalnych badaczy literatury, konfrontując je z własnym spojrzeniem;**
- sporządzić dokładne przypisy.**

Ocenianie testów i wiadomości

- według punktacji podanej przy każdym teście
- Ocenianie notatek
- systematyczność: wszystkie tematy, wraz ze stosownymi treściami są odnotowane;
  - zawierają informacje podane na lekcjach lub zalecanym fragmencie podręcznika czy opracowania,
  - konkretność i jasność zapisu;
  - ewentualne wprowadzenie własnych refleksji, dygresji pytań.

Ocena wyniku ze stopnia realizacji powyższych kryteriów.

Ocena aktywności:

- * celująca
  - uczeń wzbogaca treść lekcji o wartościową wiedzę pozaszkolną,
- * bardzo dobra
  - uczeń potrafi wskazać kierunek interpretacyjny na lekcji poświęconej nowemu tematowi; potrafi wskazać trafne nawiązania merytoryczne,
- * dobra

– uczeń bierze udział w dyskusji , prezentując trafne, uzasadnione stanowisko, wykazuje aktywność w poszukiwaniu rozwiązań interpretacyjnych,

* dostateczna

--uczeń uczestniczy w procesie lekcyjnym, formułując wypowiedzi trafne, lecz niepełne,

* dopuszczająca:

– uczeń rzadko wykazuje aktywność podczas lekcji, jego wypowiedzi mają charakter odtwórczy (powtarzanie zdania nauczyciela , podręcznika, przedmówcy)

* niedostateczna:

– uczeń nie uczestniczy w tworzeniu treści lekcji; zagadnięty nie wie o czym jest mowa; nie wykonuje poleceń nauczyciela.

Wymagania związane z kształceniem umiejętności pisania:

* interpretacja utworu poetyckiego

Sposób sprawdzenia stopnia opanowania wymagań dwustopniowy

cz I – ćwiczenia analityczne

cz II – praca interpretacyjna

Część I

* na ocenę dopuszczającą

– nazwać typ liryki , biorąc za kryterium kreację „ja”

lirycznego

– znaleźć ślady podmiotu lirycznego;

– nazwać i wyodrębnić formy monologu lirycznego;

– wypisać znaczące środki stylistyczne i je nazwać;

– przedstawić w formie kilku zdań sytuację liryczną

* na ocenę dostateczną

– opisać budowę wiersza;

– na podst. słów wiersza zidentyfikować podmiot liryczny;

– określić funkcję występującego w tekście monologu lir.

– określić funkcję znaczących środków stylistycznych;

– sformułować założenia i konteksty interpretacyjne;

Część II

* na ocenę dobrą

- budować pracę interpretacyjną według własnych koncepcji;
- zadbać o spójność tworzonego tekstu;
- zadbać o poprawność stylistyczną pracy;
- zadbać o poprawność ortograficzną;
- umiejętnie wykorzystać obserwacje analityczne do budowania własnej hipotezy interpretacyjnej (sprawnie posługiwać się terminologią teoretycznoliteracką; podmiot liryczny, monolog liryczny, sytuacja liryczna),
- podejmować próby dotarcia do znaczeń metaforycznych;
- umiejętnie przywoływać cytaty;
- zastosować uzasadnione konteksty interpretacyjne;

* na ocenę bardzo dobrą

- wykazać się umiejętnością budowania oryginalnej koncepcji pracy;
  - zadbać o klarowność wyводу interpretacyjnego;
  - swobodnie posługiwać się terminologią teoretycznoliteracką
-
- umiejętnie łączyć obserwacje analityczne ze sferą znaczeń wiersza;
  - formułować własne dojrzałe uwagi, wnioski, sugestie;
  - szczególnie starannie dobiera wartościowe i uzasadnione konteksty interpretacyjne;
  - umiejętnie buduje uogólnienia interpretacyjne;
  - posługuje się bogatą leksyką i żywym stylem;
  - dba o poprawną interpunkcję w pracy;
- * na ocenę celującą
- wykazać się dużą sprawnością interpretacyjną;
  - budować bardzo dojrzałe i oryginalne sądy wartościujące i uogólniające;
  - starannie i celowo dobierać konteksty wykraczające poza program nauczania świadczące o dużej erudycji;
  - stylowi własnej pracy nadać znamiona oryginalności;

WYMAGANIA ZWIĄZANE Z KSZTAŁCENIEM UMIEJĘTNOŚCI PISANIA ROZPRAWKI

Sposób sprawdzania stopnia realizacji wymagań: praca domowa i klasowa.

* na ocenę dopuszczającą uczeń powinien :

- zrozumieć temat rozprawki;
- znaleźć argumenty uzasadniające tezę,
- zachować trójdzielność kompozycyjną;
- wprowadzić do pracy cytaty z utworów;
- napisać pracę językiem komunikatywnym, unikając błędów ortograficznych.

* Na ocenę dostateczną uczeń powinien:

- zaprezentować własną koncepcję rozwinięcia tematu;
- podjąć próbę skomponowania pracy w sposób zamierzony i nieschematyczny;
- zadbać o ortografię i interpunkcję.

* Na ocenę dobrą uczeń powinien:

- w funkcji argumentacyjnej właściwie wykorzystać materiał literacki i historycznoliteracki;
- umiejętnie łączyć poszczególne części pracy tak, by jej tekst był spójny;
- stosować urozmaiconą leksykę i składnię;
- sięgać do różnych źródeł wiedzy, cytować badaczy literatury;
- sporządzić bibliografię;
- zadbać o poprawność i jednorodność stylu.

*Na ocenę bardzo dobrą uczeń powinien:

- pamiętać o oryginalnym zamyśle kompozycyjnym;
  - zadbać o szczególnie klarowną koncepcję rozwinięcia zasugerowanych przez temat problemów;
  - w budowaniu argumentacji wykorzystać materiał literacki, historycznoliteracki czy kulturowy;
  - umieścić w rozprawce własne przemyślane sądy wartościujące i uogólniające, umiejętnie je skonfrontować z sądami badaczy literatury;
  - zadbać o poprawność frazeologiczną i fleksyjną;
  - posłużyć się żywym stylem i bogatą leksyką.
- * Na ocenę celującą uczeń powinien:
- w toku argumentacyjnym wykorzystać materiał wykraczający poza treści programowe;
  - wykazać się oryginalnością ujęcia tematu;

- umiejętnie wykorzystać sądy profesjonalnych badaczy literatury, konfrontując je z własnym spojrzeniem;
- sporządzić dokładne przypisy.

SPIS LEKTUR STANOWI INTEGRALNĄ CZĘŚĆ WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH

LEKTURY DLA KLASY PIERWSZEJ

POZIOM PODSTAWOWY

1. Biblia – fragmenty ksiąg; *Księgi Rodzaju, Izajasza, Hioba, Psalmów, Pieśni nad Pieśniami, Apokalipsa św. Jana*
2. Jan Parandowski – *Mitologia* (fragmenty)
3. Sofokles – *Antygona, Król Edyp* (fragmenty)

4. Homer – *Iliada* (fr.)
5. Safona – wybrane liryki
5. Horacy – wybrane liryki
6. *Bogurodzica*
7. *Lament Świętokrzyski*
8. *Dzieje Tristana i Izoldy*
8. J. Kochanowski – wybrane fraszki, pieśni, treny, psalmy
9. W. Szekspir – *Makbet*

10. Mikołaj Sęp – Szarzyński– *wybrane sonety*
11. J. Chryzostom Pasek – *Pamiętniki*
12. Miguel de Cervantes – *Don Kichote* (frgm.)
13. I. Krasicki – fr. *Monachomachii, wybrana satyra*

POZIOM ROZSZERZONY

- 1.D. Alighieri – Nie-Boska komedia
2. *Kwiatki św. Franciszka* (fragmenty)
3. D. Naborowski, J.A. Morsztyn – *wybór wierszy*

KLASA DRUGA **POZIOM PODSTAWOWY**

1. A. Mickiewicz – wybrane ballady, sonety i inne wiersze,
Dziadów cz. III i IV, Pan Tadeusz
2. J. Słowacki – wybrane wiersze, *Kordian*
3. Z. Krasiński – *Nie- Boska Komedia*
4. C. K. Norwid – wybrane wiersze
5. E. Orzeszkowa – wybrane opowiadania, fragmenty *Nad Niemnem*
6. B. Prus – *Lalka*
7. F. Dostojewski – *Zbrodnia i kara*

POZIOM ROZSZERZONY

1. J.W. Goethe-- *Cierpienia młodego Wertera, Faust (fr.) Król Olch*
2. H. Balzac – *Ojciec Goriot*
3. G. Flaubert – *Pani Bovary*
4. A. Asnyk – wybrane wiersze
5. wybrane spektakle TV, artykuły z gazet, filmy

KLASA TRZECIA POZIOM PODSTAWOWY

1. J. Conrad – *Jądro ciemności*
2. K. Przerwa – Tetmajer – wybrane wiersze
3. S. Wyspiański – *Wesele*
4. J. Kasprówic – wybrane wiersze
5. W. S. Reymont – *Chłopi* t. 1

6. L. Staff – wybrane wiersze
7. S. Żeromski – *Ludzie bezdomni*
8. B. Leśmian – wybrane wiersze
9. S. Żeromski – *Przedwiośnie*
10. Wybrane wiersze poetów grupy Skamander

POZIOM ROZSZERZONY

1. M. Dąbrowska – *Noce i dni*
2. J. Iwaszkiewicz – wybrane opowiadania
3. Michaił Bułhakow – *Mistrz i Małgorzata*
4. Wybrane wiersze Verlaina, Baudelaira, Rimbouda
5. wybrane spektakle TV, filmy, artykuły z gazet

KLASA CZWARTA
POZIOM PODSTAWOWY

1. Wybrane wiersze poetów nurtu awangardowego w dwudziestoleciu (Przybosa, Peipera, Wata, Jasińskiego, Młodożeńca)
2. Z. Nałkowska – *Granica*
3. W. Gombrowicz – *Ferdydurke*
4. Wybrane wiersze katastrofistów przedwojennych Miłosza i Czechowicza
5. B. Schulz – *Sklepy cynamonowe i inne opowiadania*
6. T. Borowski – *Opowiadania*
7. K. K. Baczyński – wybrane wiersze okresu wojny
8. G. Herling-Grudziński – *Inny świat*
9. A. Camus – *Dżuma*

10. Wybrane wiersze poetów współczesnych Miłosza, Różewicza, Szymborskiej, Herberta, Barańczaka, Białoszewskiego, Grochowiaka
11. S. Mrożek – *Tango*

POZIOM ROZSZERZONY

1. Cz. Miłosz – *Historia literatury polskiej (fr.)*
2. Cz. Miłosz- *Zniewolony umysł*
3. Franz Kafka – *Proces*
4. G. Orwell – *Rok 1984*
5. W. Broniewski – *Ballady i romanse*
6. J. Mackiewicz – *Droga donikąd*
7. E. Fromm – *Zapomniany język (fr.)*
8. D. Masłowska – *wybrany dramat*

*opracowanie na podstawie materiałów
wydawnictwa Stentor ,GWO oraz programu nauczania
Małgorzata Szmidt*